

BIBLIOTECA
FVNDATVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nº Curent H 8814 Format -

Nº Inventar A 24887 Anul

Sectia Depozit III Raftul v

Arca

X(1)

X(2)

X(3)

X(4)

5

REFORMA
INVĚTĂMĚNTULUI PRIMAR

ȘI

NORMAL PRIMAR

DISCURS ROSTIT ÎN ȘEDINȚA ADUNĂREI DEPUTAȚILOR ÎN ZIUA
DE 2 MARTIE 1893

DE

IOAN M. K. EPUREANU

DEPUTAT

BUCURESCI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL

23, STRADA DOAMNEI, 25

1893.

50 Bani.

In. A. 24.887

REFORMA

INVĂȚĂMÎNTULUI PRIMAR

ȘI

NORMAL PRIMAR

DISCURS ROSTIT ÎN ȘEDINȚA ADUNĂREI DEPUTAȚILOR ÎN ZIUA
DE 2 MARTIE 1893

DE

IOAN M. K. EPUREANU

DEPUTAT

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL

23, STRADA DOAMNEI, 25

1893.

372 (R) „1893“ (04)

49814

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Universitară
" Carol I " București
Cota 48814 VARIA

1956

1961

D re 5/10

B.C.U. Bucuresti

C49814

Domnilor deputați!

Am ascultat erî, cu o încordată atențiune, calda și patriotica cuvântare a onor. d. A. Vidrașcu și, deși vă mărturisesc că difer în multe privințe de d-sa, mai cu seamă în ceea ce privește concluziunea sa finală, totuși sunt oare-care puncte pe care le împărtășesc și eu și care merită, mi se pare, toată atențiunea noastră.

Ca membru al majorității m'am crezut dator a face în public această declarațiune, a face în public această mărturisire, mai cu seamă față cu un adversar de talia și lealitatea d-lui Alexandru Vidrașcu.

Mai întâiu d. Vidrașcu s'a plâns, și s'a plâns cu drept cuvânt, de puțina îngrijire ce aū avut difeitele guverne ce s'aū succedat pentru păturile adânci ale națiunei române, de puțina îngrijire ce aū avut orî de câte orî a fost vorba de a ridica nivelul intelectual și moral al acestor

pături, opunând generozitatea noastră când este vorba de fortificațiunii saū de cazarmă și, aș putea zice cu riscul d'a displace d-luī ministru al lucrărilor publice, când este vorba de înființării de gări centrale.

Există cu alte cuvinte în spiritul nostru a tuturor o lipsă de cumpănire și purtarea noastră e cu atât mai condamnabilă, cu cât ne găsim înaintea unei cestiuni așa de vitale ca cestiunea învățământului primar ; pot să zic chiar cea mai vitală care să existe pentru un popor, căci un popor, care nu se ridică pe calea intelectuală și morală, este merit de a fi subjugat economiceste și politiceste de niște vecini mai destoinici, mai bine pregătiți la lupta pentru existență și pe terenul cultural.

Unde însă n'a avut dreptate onor. meu adversar a fost în concluziunile d-sale, când, sub cuvântul că acest proiect de lege n'ar corespunde cu desăvârșire tuturor așteptărilor sale, a cerut ca cu o trăsătură ușoară de condei să se șteargă acest proiect saū să se trimeată din nou în studiul secțiunilor, eram să zic.... la candelile grecești.

D. *Alexandru Vidrașcu* : La comitetul delegaților.

D. I. M. K. *Epureanu* : Cam tot una este. Cred și sper că majoritatea acestei Adunări va zice: Aceasta nu se poate, aceasta nu va fi și nu trebuie să fie, căci este bine ca de la început să punem piciorul în prag și să dăm, în fine, țerei una din reformele care este foarte viū simțită și așteptată de mult timp. Cred că a venit

timpul ca să plătim țerei și această poliță la care ne-am obligat cu toți față cu alegătorii noștri și cred că trebuie să ne gândim la aceasta cu atât mai mult, cu cât vedem că alte proiecte de asemenea natură stau înmormântate în archiva Adunării, cum sunt proiectele unor oameni iluștri ca Strat, Urechia, Conta, Tell, Maiorescu, D. Sturdza și Poni.

S'a plâns d. Nicolaescu că rău am făcut că n'am venit cu un proiect de lege întreg; aș fi preferit, v'o declar, și eu aceasta.

D. ministru al instrucțiunii publice Tache Ionescu : Și eu.

D. I. M. K. Epureanu : Dar poate că tocmai experiența trecutului a cam speriat pe d. ministru. D-sa s'a temut ca nu cum-va d. Dobrescu și mulți amici ai d-sale să se ridice cu toții în contra orî-cărui proiect complet ce s'ar prezinta și să aibă și un proiect de lege complet soarta acelor nenorocite proiecte care zac în arhiva prăfuită a acestei Adunări. Bine a făcut dar d. ministru că a venit cu acest proiect parțial; rămâne să vedem numai, dacă va ști să stabilească legătura, armonia care trebuie să existe între diferitele grade de învățământ, dacă va ști cu alte cuvinte să alcătuiască învățământul într'un tot armonic, într'un tot complet.

De altminteri, onor. Adunare, acest proiect de lege cu toate lacunele, cu toate imperfecțiunile ce va fi avînd, corespunde unei nevoi urgente, adică viū simțită și așteptată de toți. Și pe lângă această calitate ce o are acest pro-

iect, mai e o alta care este foarte mare, adică că constituie un progres vădit față cu starea actuală de lucruri.

Orî-ce veți spune, nu veți putea tăgădui acest adevăr. Nu aveți de cât să comparați dispozițiunile analoage din voluminoasa lege de la 1864 și veți vedea din acest studiu comparativ că mai la fie-care articol reese superioritatea proiectului de lege ce ni se înfățișează asupra legislațiunei actuale. Proiectul de față începe prin proclamarea a două principii mari, prin o declarațiune însemnată pe care o găsim de altmintrelă în legea de la 1864 și consfințită de Constituția de la 1866, că învățământul primar este *obligatoriu și gratuit*.

Proiectul d-lui ministru Poni făcea următoarea rezervă la acest principiu: «*Învățământul primar este obligatoriu și gratuit: pentru toți fiii de cetățeni români*».

Care din aceste, două dispozițiuni este preferabilă? Dacă ași voi să fac *șovinism național*, ași spune că formula d-lui Poni e superioară.

Cu toate acestea dacă examinăm spiritul Constituțiunei noastre și interesul nostru bine cumpănit, cred că modul de vedere al d-lui Tache Ionescu este mai bun de cât acel al d-lui Poni.

Treacă încă, când e vorba de obligativitate! Aci înțeleg să se dea, până ce vom avea locuri suficiente pentru toți, preferința fiilor de Români, căci este just ca să cautăm a ne face treburile noastre înainte de a ne gândi la străini.

D. N. C. Aslan: Cum, voiți să obligați pe străini?

D. Epureanu: Drept răspuns la întreruperea d-lui Aslan că nu am avea dreptul de a obliga pe străini ca să urmeze învățământul primar, voi răspunde numai atât, că ei sunt cei d'întîi, cari revendică onoarea de a fi obligați să-și trimită copiii la școală; dar trec un moment peste principiul obligativității, spre a vorbi puțin despre principiul *gratuității*.

Știți că, în unele secțiuni, s'a cerut de către mai mulți deputați, ca străinii să fie supuși la o taxă. Eu nu împărtășesc de loc, dar de loc acest punct de vedere. Întîi, fiindcă gratuitatea a intrat în moravurile noastre; că de bine sau rău este o mică compensațiune ce o dăm tuturilor străinilor în genere pentru impozitele ce plătesc țerei și pentru serviciile ce le avem de la ei.

De ce, pentru o miserabilă sumă de câte-va sute de mii de lei, să ridicăm opiniunea publică din mai multe țări în contra noastră; să fim taxați de persecutori și de oameni, cari s'au lăsat de tradițiunile lor ospitaliere de altă dată? Francezul are o vorbă; *Le jeu ne vaut pas la chandelle*. Dar mai este și un altmotiv că am fi departe de a atinge scopul ce se urmărește.

Știm că ceea ce vă preocupă pe d-voastră și în parte și pe mine, este numărul prea mare și invaziunea elementului israelit. Dar lupta nu trebuie dată pe acest tărîm *cultural*, și mai cu seamă al instrucțiunei primare elementare; lăsați ca lupta să se dea pe terenul *economic*. Și în această privință, ceea ce nu mi se întîmplă în tot-d'a-una, sunt cu totul de acord cu d.

Carp. Zic că, dacă am căuta în mod sistematic să escludem pe toți străinii, prin urmare și pe israeliți, din școalele noastre, nu am avea nici un profit, căci ei, dobândindu-și instrucțiunea numai în școalele lor, nu s'ar mai putea amesteca cu generațiunile viitoare și abizul, care există între acești doi factori ai societăței noastre, s'ar adânci și mai mult în detrimentul nostru, negreșit.

M'am crezut dator a vă da, d-lor, aceste mici lămuriri spre a răspunde la întempinările d-lui Vidrașcu.

Trec mai departe. Negreșit, d-lor, când zicem *instrucțiune primară*, zicem tot-d'o-dată *instrucțiune primară obligatoare*.

Principiul obligativității a devenit un corolar necesar, indispensabil în toate statele, prin urmare și la noi, a învățământului primar.

Știți însă cu toții ce a fost până azi la noi obligativitatea învățământului primar—o literă moartă.

Am oare nevoie să vă aduc multe dovezi despre aceasta? Le cunoașteți, sunt însemnate atât în expunerea de motive a d-lui ministru, cât și în raportul comitetului, și diferitele statistice aduse la această tribună vă sunt destul de cunoscute.

Știți asemenea care sunt cauzele nefrecventărei școalelor noastre primare rurale și eu într'un discurs ce am rostit în Decembrie 1890, cu ocaziunea desbaterilor asupra răspunsului la Adresa Tronului, am semnalat principalele cauze.

Aceste cauze provin din nepăsarea și nepri-

ceperea părinților pentru copiii lor, nepăsare și nepricepere ce se justifică față cu puținele rezultate ce ne-au dat școalele noastre sătești.

Un al doilea motiv este mizeria care împiedică pe părinți de a da îmbrăcămintea necesară copiilor.

Din acest punct de vedere așî aplauda la orî-ce măsurî, prin care s'ar da oare-care ajutoare copiilor săraci de la țară, spre a le înlesni mergerea la școală.

Ce să mai vorbim de lipsa de lemne de care suferă școalele rurale! Acest rău vî este iarăși în deajuns cunoscut.

Voî insista însă asupra a două cauze a ne-frecventărei școalelor noastre sătești:

Distanțele cătunelor unele de altele și lipsa localurilor de școală. Insist asupra acestor două cauze, fiind-că, orî-ce s'ar zice, prin proiectul de lege de față se aduc îmbunătățiri serioase acestor două cauze și, prin urmare, obligativitatea are oare care sortî de a deveni o realitate sau a se apropia de realitate.

Care sunt aceste remedii?

Orî-ce veți zice, trebuie să le recunoașteți. Ele sunt în număr de trei și consistă în școalele de *cătun*, în înființarea învățătorilor *ambulanți* și în *localurile* de școli ce se creează prin proiectul de lege. S'a plâns d. Vidrașcu, și alătura cu d-sa d. Nicolaescu, de ce prin art. 16 nu se dă școalelor de cătun de cât *cursul inferior*; de ce, cu alte cuvinte, aceste mici centre vor fi lipsite de învățămîntul primar complet? Voî răspunde onor. preopinentei: Se face ceea-ce

se poate ! Ne găsim, precum o spuneam și la reforma clerului, la începutul unei reforme practice; nu se poate face totul printr'o lovitură de bagheta magică în 24 ore! Totuși e mai bine să se dea mult, puțin acest învățământ, de cât să nu să dea de loc !

Tot ce sunteți în drept să cereți e ca factorii, cari sunt chemați a preda acest învățământ, să fie la înălțimea pe care cu toții trebuie să cerem să o aibă. Orî instrucțiunea ce se va da în școalele de cătun se va da de aceiași învățători cari vor avea și direcțiunea învățământului în școalele primare rurale din acele comune privilegiate care se vor bucura de învățământul complet. Deci instrucțiunea ce se va da copiilor în școalele cătunale nu va fi *cualitativ*, ci numai *cuantitativ* inferioară acelei ce se va preda în acele comune privilegiate.

Plecând d'aci, școlile de *cătun constituiesc un progres real* față cu starea actuală și, ca atare, acest progres trebuie să fie îmbrățișat de noi.

Dar s'a mai zis încă : Ce vor face acești bieți învățători cari vor fi obligați în două după amiăzi—ași putea zice *de pe cal*—să predea lecții la o sumă de copii ? D-lor, comitetul delegaților la art. 22 a schimbat redacțiunea din proiect și a lăsat o mai mare latitudine învățătorului ca el să și poată fixa timpul pe care voește să-l dea instrucțiunii în acele școli cătunale. De altmintrelea aceasta e o cestiune de reglementare, care foarte ușor va putea să fie stabilită în urma proiectului de lege.

In privința localurilor de școală d. Alexandru

Vidrașcu s'a ridicat iarăși contra proiectului de față, zicând: «D-lor, în zadar vă adresați la comune, nu știți oare că comunele sunt cu desăvârșire sărace?» Cine nu cunoaște sărăcia multora din comunele noastre? Dar mai întâiu nu sunt toate comunele sărace! Sunt multe comune care ar putea să suporte această cheltuială.

Apoi, d-lor, e vorba ca comunele să se mărească și cred că aceasta are să fie una din reformele care vor fi supuse votului acestei Adunări. Ei bine, când se vor mări comunele, negreșit că și resursele budgetare ale diferitelor comune vor crește. Pe lângă aceasta vă rog să nu pierdeți din vedere că în definitiv, ceea-ce se impune comunelor e plata unei *anuități* și, la urma urmei, cine e răspunzător de construirea localurilor de școale? Sunt județele! 'Mă veți zice că la un moment dat nici ele nu vor avea destui bani.

Ne rămâne atunci o ultimă datorie de îndeplinit și eu unul cel d'întâiu nu m'ași da îndărăt de a plăti acest bir patriotic, de a ni-l impune cu toții pentru a ridica nivelul intelectual, pentru a fortifica mintea și caracterul generațiunilor viitoare! Conchid deci în privința acestui prim punct al obligativității:

Grație școalelor de cătune, grație înființării învățătorilor ambulanți, grație dispozițiunilor care se iaă în privința construcțiunilor localurilor de școli, se face un progres, se face un pas înainte și, făcându-se acest pas înainte,

suntem datorî a da acestuî proiect adesiunea noastră!

D-lor deputați! Abstracțiune de multe lacune ce există în legea actuală din 1864 și în organizarea actuală a învățământului nostru primar, există în legea actuală un viciu capital: că școalelor noastre primare și mai cu seamă școalelor noastre primare rurale,— vedeți că mă ocup aproape exclusiv numai de școalele primare rurale—și fac aceasta nu numai fiind că nu sunt așa de competente ca d-l Dobrescu-Constantin-Constantin în privința școalelor primare urbane, dar fiind-că aceste școli nu merită să ne preocupe în același grad, căci ele dau rezultate destul de satisfăcătoare,— nu se dă prin legea de azi o direcțiune *economică*, adică *agricolă și industrială, conform cerințelor timpului și conform priîncipiilor civilizațiunei moderne!* Toată lumea este de acord astă-zî că epoca *bucherismului* și-a trăit traiul, că menirea unei școli este mai înaltă, că ea nu are de scop numai d'a deschide inteligența copilului, de a-î înobila inima, de a-î întări caracterul și d'a forma pe viitorul cetățean, ci mai înainte de toate de a desvolta în copil însușirile necesare la lupta pentru existență! Ce se face prin proiectul de lege de față? Corespunde el acestor necesități moderne, acestor așteptări generale? Văd în această privință înscrise în proiectul de lege trei dispozițiuni, care sunt coprinse în art. 17, 30, 31 și 34.

Aceste dispozițiuni au de scop de a înființa, pe cât posibil, *lucrul manual și de grădinărie.*

Art. 30 are de scop de a deschide *câmpuri de experiență* pentru agricultură. El glăsuește ast-fel: «Comunele sunt datoare a procura școalei un loc de cel puțin o jumătate hectar în sat sau în vecinătatea imediată a satului, loc pe care învățătorul îl va cultiva împreună cu elevii în lucrări de grădinărie; produsul va aparține învățătorului».

Art. 31 prevede înființarea de *ateliere* pentru învățarea *lucrului manual*, iar art. 34 ocupându-se de școlile *complementare*, ce se vor crea în centrurile rurale mai populate, precum și în comunele urbane, zice în mod expres că scopul lor este: «d'a desvolta și complecta învățământul primar, *mai cu seamă în acele cunoștințe care sunt trebuincioase în viața de toate zilele*».

Dar îmi veți zice: «Nu este de ajuns de a pune simple desiderate în lege!» D-lor deputați! Cu toți ne plângem că *inițiativa privată* nu produce nici un rezultat și cu toate acestea am văzut că, grație eforturilor patriotice a unor inimi generoase, în diferite județe s'a înființat mai multe școli practice. Nu aveți de cât să vă gândiți la școala de la *Buciumeni* din județul *Iasi*, unde din inițiativa consiliului județian s'a înființat o școală de *dogărie* și *rotărie*; alte școli practice de asemenea natură mai există și în alte părți. Ei bine, dacă inițiativa consiliilor județene a fost în stare să dea asemenea rezultate, de sigur că ne vom putea aștepta la rezultate mult mai mari din partea Statului.

În discursul ce am ținut la 1890 asupra stăreii învățământului nostru primar rural propuneam un alt sistem pentru ridicarea materială a săteanului român; invitam atunci pe d. ministru al instrucțiunii publice ca să facă o *anchetă economică* în toată țara și să vadă ce industrii sunt în diferite părți și să impună învățătorilor obligațiunea d'a se ocupa cu elevii lor cu acele industrii locale speciale. Bună oară, acolo unde s'ar cultiva tutun ar fi bine ca învățătorul să se ducă cu elevii de clasa III și IV la locurile de cultură a tutunului spre a face experiențe practice în privința acelei culturi, și așa mai departe cu alte industrii agricole sau meserii diverse. Nu s'a admis acest mod de vedere; dar fie într'un mod sau altul, lucrul care este cert, e că prin proiectul de lege de față se iau măsuri pentru a se ridica starea materială și economică a țăranului nostru și, din acest punct de vedere, proiectul acesta merită sufragiile noastre.

În privința învățământului *primar rural*, de care mă ocup mai exclusiv pentru motivele ce am avut onoare să vă indic, nu pot de cât să aprob iarăși *cursurile de repetiție* pentru absolvenții acestor școli ce se înființează prin art. 33, precum și cursurile complementare ce se înființează prin art. 34.

Dar mă aștept la o obiecțiune care a transpirat erii în discursul d-lui Vidrașcu: «Nu vedeți că prea împovărați pe acești nenorociți învățătorii?» D-lor! Negreșit că învățătorul va avea mult de lucru, dar trebuie să ne dăm so-

coteală că am făcut și sacrificii pentru ridicarea lui și, spre a dovedi aceasta, nu am nevoie de cât să vă aduc aminte că acum 3—4 ani am egalizat salariile tuturor învățătorilor la 90 lei pe lună. Ei profită apoi și de legea gradațiunii și acum prin art. 31 din proiect li se acordă un spor de 10⁰/₀ la leafă pentru lecțiunile practice ce vor preda în atelierile ce se înființează prin lege; în fine li se mai dă și produsul de pe câmpurile de experiență prevăzute prin art. 30. Vedeți dar că ne găsim în fața unei ameliorațiuni complete.

Trec înainte. Capitolul al treilea, d-lor deputați, se ocupă de organizarea *școalelor normale primare*. Că această organizare era imperios cerută, de sigur nimenea din d-voastră nu o va tăgădui, căci legea din 1864, lurcu straniu! făcută de un guvern *democratic* prin escelență sau *pretins democratic*, uitase să se ocupe de organizarea școalelor normale primare rurale menite a forma pe viitorii învățători.

Căci nu poate fi vorba de o serioasă organizare în această privință în dispozițiunile cuprinse în art. 344 și 345 ale legii actuale.

Iată cum glăsuesc aceste articole:

Art. 344: «In orașele unde vor fi mai multe școli primare urbane consiliul permanent va determina una dintr'ênsele care va servi de școală *primară normală*».

Art. 345: «In acest caz consiliul permanent va elabora o programă specială care va cuprinde și noțiuni de agricultură și de artă veterinară».

Iată tot ce se spune în privința unor preținse școli normale primare de către laconica legiuire din 1864. Negreșit că prin această trășetură de condei nu a putut legiuitorul din 1864 să voiască a organiza acest învățământ normal; și art. 344 nu poate avea alt înțeles de cât acela pe care i l'a dat fostul ministru al instrucțiunii publice d. D. Sturdza, că aceste școli vor fi niște școli *model* și nu alt-ceva.

Dar răul nu se oprește aci, răul cel mare consistă în modul cum se numesc viitorii învățătorii, în modul lor de recrutare.

Nu aveți, spre a vă convinge de arătărilor noastre, de cât să cetiți dispozițiunile art. 367 și 368 ale legii din 1864.

Ce se cere prin această lege de la viitorii apostoli ai tineretului?

Nu li se cere decât cunoștințele elementare asupra obiectelor ce vor fi chemați mâine să le predea; cu alte cuvinte: Ai 4 clase primare, ești bun de învățător primar rural. Ce e drept art. 368 mai adaugă: «Deosebit de aceste, aspiranții la un loc vacant de învățător, în genere, vor fi supuși la o încercare care va consista:

a) Său în *proponimente* publice de aceleași materii, făcute cel puțin în curs de doi ani, dacă nu va fi trecut mai mult de trei ani de la încetarea acelor *proponimente*;

b) Său în *publicațiune de scrieri* asupra acelorăși materii;

c) Său în *examen*..... său

d) In *concurs* în același caz prevăzut prin pre-

cedintele aliniat, dacă candidați sunt mai numeroși de cât locurile vacante».

Dar, d-lor, vă întreb, ce garanție poate să ne dea un învățător numit D-zeu știe prin ce hatâr, numai prin faptul că a dat proponimente doi ani de zile? Care va fi apoi *norma* după care vom judeca, dacă cutare publicațiune este bună și merită să atragă asupra aceluia care a compus-o onoarea de a dirigi tineretul? Nu ni se dă nici o normă.

Vin la *concurs*! Dacă este o sistemă păcătoasă de numire, — nu retrag acest cuvânt, — negreșit este concursul și mai cu seamă cum se practică până astăzi. Mai întâiu concursul în sine, precum s'a zis și de d. Sturdza și chiar de actualul d. ministru Tache Ionescu, nu ne dă de cât *meritul relativ*; nu ne dă dovadă de *meritul absolut*. Și apoi modul de constituire a juriilor chemate a judeca titlurile și aptitudinea candidaților la posturile de învățători și institutori e cu desăvârșire vițios. Nu aveți de cât să citiți art. 369 din legea actuală.

Vă întreb ce are să caute în juriul prevăzut la art. 369 *medicul județului*, când este vorba de a se judeca capacitatea unui candidat la gradul de învățător? Dar când este vorba de institutori și institutoare, iată ce zice iarăși art. 369: «Arbitrii cari vor judeca pe candidați vor fi..... pentru institutori și intitutoarele din comunele urbane, doi dintre profesorii gimnaziului local sau cel mai apropiat, trași la sorți, revizorul județului și *doi delegați din partea primăriei locale*».

Vă întreb, ce caută în aceste juriî, de pildă, două băcanî, cari pot să figureze într'un consiliu comunal, două bieți comercianți cărora nu li se cere nici o cultură superioară pentru a fi consilierii comunali!

De aceea s'a întemplat ceea ce sper că nu se va mai întampla pe viitor, căci legea se va modifica, s'a întemplat zic, că cutare membri din consiliul comunal, vrînd să'și treacă cu cri ce preț pe favoriții lor, 'i-au părtinit peste măsură!

Dar admitînd că chiar și reprezentanții consiliului comunal vor fi oameni culți, ce amestec pot avea ei în asemenea juriî? Fi-vor ei în stare să 'și dea seamă, care sunt însușirile educative ale unui învățător?

Aceste însușiri sunt complexe. Pe lângă cunoștințe teoretice, învățătorii trebuie să fie *capabili* de a *instrui și educa* fiî și ficele sătenilor, cu *simțul datoriei* și cu *priceperea pedagogică*, să aibă *respect și iubire de viitoarea lor profesiune*, precum se exprimă foarte bine și cu drept cuvînt proiectul de organizare a școalelor normale de învățători, elaborat de comisiunea numită de ministerul instrucțiunei publice în 1889.

Ca să poată cine-va judeca dacă un învățător are toate aceste însușiri, trebuie să facă parte din corpul didactic. Toți suntem oameni culți aici, dar în materie de instrucțiune cred că este mai competent d-l C. C. Dobrescu de cât mulți dintre noi. Eu cred că concursul trebuie condamnat și în locu-i trebuie să stabilim un *examen de capacitate*. Cred că tablourile ce se vor al-

cătui și în care vor fi trecuți diferiții candidați după *vechime* și după *meritele* lor, sunt, din toate punctele de vedere, mai bune, mai întâiu fiindcă aceste tablouri ne vor da gradul *absolut* de cunoștințe și de merit a diferiților candidați, unii față cu alții, și apoi nu vom mai asista la acest rezultat straniu ca cutare învățător să reușească cu nota 7 la București și să cadă altul cu nota 9 la Ploiești, în cât se întemplă prin legislațiunea de astă-zî adese-orî ca un învățător inferior să țină locul pe care ar trebui să 'l țină un învățător mai bun. Și ast-fel se întemplă, d-lor, că multe elemente bune se retrag cu desăvêșire din învățământ, descurajați prin o primă cădere.

Să venim acum la capitolul V, la capitolul care preocupă mai mult pe corpul didactic și care în diferite timpuri, când s'a ridicat cestiunea învățământului, a ridicat furtună, capitol care se ocupă de *drepturile* și de *datoriile* corpului didactic primar. Aci voi avea a responde și d-lui Nicolaescu.

Este de netăgăduit, d-lor, și în această privință suntem cu toții de acord, că o școală nu poate fi bună fără un bun educator, fără un bun învățător; că nu se poate cere de la cine-va ca să aibă toată tragerea de inimă pentru învățământ dacă nu'î garantezi pe cât se poate și stabilitatea funcțiunei sale. Negreșit că dacă aceste premise sunt exacte ar trebui să conchidem că idealul nostru este, și după mine este *inamovibilitatea învățătorilor*. Cu toate acestea, d-lor, față cu gradul de cultură în care ne

găsim astăzi încă, și nu este nici o rușine să mărturisim aceasta, de oare ce abia de 30 sau 40 ani ne-am ridicat pe terenul cultural, ar fi zic poate periculos ca cu începere de astăzi sau de mâine să declarăm pe întregul corp didactic inamovibil.

Proiectul ce vi se prezintă, a zis d. Nicolaescu, conține în privința disciplinei inovațiunii dăunătoare corpului didactic. Lucrurile în realitate nu sunt astfel. Din contra prin art. 73, 74 și următoarele se face oare-care progres față cu actuala stare de lucruri, progres care nu mă satisface pe mine în totul și în această privință sunt alătura cu d. Vidrașcu a cărui cuvântare, după cum v'am spus la început, conține mai multe părți bune pe care le împărtășesc. Prin articolele sus citate, ministrul și rezervă dreptul de *censură* cu pierderea lefii pe timp de 5—30 zile și dreptul de *suspendare* pe timp de 2—6 luni, luând într'un caz *avizul inspectorului general*, în cel-l'alt al *consiliului permanent al instrucțiunii*. Cred, d-lor, că trebuie să dăm aceste drepturi ministrului, căci, în definitiv, este ultima instanță în ordinea instrucțiunii publice și față cu țara și față cu corpul didactic, și înainte de a ne gândi numai la corpul didactic, trebuie să ne gândim la școală, la școlarii, trebuie să ne gândim la generațiunile viitoare!

Da, avem datorii de îndeplinit față cu corpul didactic, dar avem datorii de îndeplinit și față cu generațiunile viitoare și, la un moment dat,

este mai bine să sacrificăm omul de cât întreaga generațiune viitoare !

Vin însă la măsurile disciplinare mai grele, la *destituire* și la *transferare*. Despre transferare nici nu vorbește proiectul de lege. Ea este cu desăvârșire lăsată la aprecierea ministrului.

În această privință, d-lor, precum am spus'o și în secțiunea din care fac parte, ași fi de părere, nu ca să se institue un juriu, precum îl dorește corpul didactic, ci un tribunal, precum l'a chibzuit bună-oară d. D. Sturdza, compus din *rectorii universităților din Iași și București și din două magistrați*, cari să judece asemenea cazuri.

Dar vor zice de sigur membrii corpului didactic :

«De ce să nu fim judecați de egaliți, de «*pairiti*» noștriți, după cum spunea și d-l Nicolaescu ?»

Mați întâiă îmi permit a observa că nu ne găsim, precum s'ar putea crede, înaintea unui principiu constituțional, căci art. 14 din pactul nostru fundamental glăsuește ast-fel :

«Nimenea nu poate fi sustras în contra voinței sale de la judecătoria ce-i dá... *legea*». Nu zice acest articol : «*de la judecătoria săi firești!*»

Dar, 'mă veți zice poate : «Când e vorba de armată, de magistratură, de cler, oare clerul, oare magistratul, oare militarul nu se judecă de către oamenii lor ?»

În ceea-ce privește pe militari, negreșit că trebuie să fie judecați de militari, căci nimeni nu e în stare să cunoască mai bine nevoile dis-

ciplinei și necesitățile armatei ca înșiși militarii. Când e vorba de *cler*, *canoanele* în cestiunile *curat bisericesti* opresc cu desăvârșire amestecul puterii *laice*.

Alt-ceva ni se pare e cazul chiar la *cler*, când e vorba de cestiuni care nu sunt *spirituale* și unde, precum am căutat să arăt în discursul meu asupra clerului, se poate legitima amestecul puterii civile.

În ceea-ce privește pe magistrați, ce corp voiți să puneți mai pre sus de cât magistrații în ordinea judecătorească ?

Dar nu ași vrea să se înființeze un *jurii profesoral propriu zis*, fiind-că *corb la corb nu-șt scoate ochii*, fiind-că un învățător care va fi deprins să se absenteze veșnic de la școală, când va fi chemat a fi judecat de un alt învățător, care și el e deprins să se absenteze, fiți siguri că pedeapsa nu se va da !

Conchid, d-lor deputați, rugându-vă să mertați, dacă am intrat în digresiuni cam lungi ; țineam însă să răspund d-lui Vidrașcu și d-lui Nicolaescu și să le arăt că actualul proiect de lege nu merită anatema ce vor să-î arunce și că merită în ori ce caz să fie luat în serioasă considerare ! Cea-ce vă rog pe toți, d-lor deputați, e să nu vă arătați prea dirji față cu această reformă ! Să aveți în vedere că o lege de asemenea natură *nu e legea unui partid*, ci e în definitiv *legea țerei întregi* !

Cu toții trebuie să avem aceeași rîvnă pentru generațiunile viitoare, și mai ales pentru populațiunea rurală care e o temă favorită în

întrunirile și discursurile noastre, dar pe care din păcate o uităm adesea ori, când e vorba să-î dăm ceea ce i se cuvine.

Să nu perdem din vedere, d-lor, că această lege nu e de cât corolarul indispensabil al legii vînzărei moșiilor Statului, și, precum am căutat prin votul nostru de atuncea să asigurăm țeranilor noștri existența zilnică, viața materială de azi pînă mâine, ast-fel așî dori ca să ne dăm acum cu toții mâna ca printr'un avênt patriotic, printr'o conlucrare generoasă, să le asigurăm și hrana intelectuală și morală, adică școala! (*aplause prelungite*).

BUCURESCI
TIPOGRAFIA GUTENBERG, JOSEPH GÖBL
23, — Strada Dómnei, — 25
1898.